Anul XVII. Aprilie 1927 Nr. 4.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru știința și viața bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an **180 Lei.** Pe o jumătate de an **90 Lei.**
Un număr **15 Lei.**

„Invățați-vă graiurile proorocilor!"...

— Crâmpeie din cucernica înțelepciune a părinților sfinți. —

Impodobește-te și te bucură Biserica lui Dumnezeu, că iată Impăratul tău, împăratul îngerilor, vine întru dreptate, blând și mântuind, cu slavă și putere.

Pruncii poartă semnele biruinții, semnele învierii; din gura lor ai săvârșit laudă.

Păgâni, pentruce v'ați întărâtat?

Strigat-au cu veselie duhurile drepților: acum lumii lege nouă se rânduiește.

Plinindu-se prevestirea proorocilor, să se cucernicească tot pământul de fața Domnului.

* * *

Să nu te ajungă suflete vina smochinului!

Nu fii nepurtător de grije de darul carele ai luat! Ce cutremur! Vai mie! Când vor sta toți goi!...

Gătește-te suflete mai 'nainte de ieșire, grijește-te spre viața cea de dincolo, și te nevoiește a pătimi și a te răstigni împreună cu Hristos, Celce se nevoește a pătimi pentru tine ca să te preaslăvească.

Să-ți lumineze candela ta și cu curăție împodobindu-ți viața și cu înțelepciune păzind credința, să

agoniseşti obiceiurile dreptăţii ca urmând lui Hristos vitejeşte, să te răstigneşti împreună cu El.

Socoteşte, smerita mea inimă, ce este pilda morţii şi te trezeşte măcar acum!

Intru tine, Doamne, sunt toate vistieriile înţelepciunii. Cine a pus vremile? Cine păzeşte veacurile? Cine hotărăşte şi împreună mişcă toate, fără numai Celce este fără început, pururea împreună cu Tatăl, ca raza în lumină!...

Uitându-vă la mine, zice Domnul, să nu gândiţi de cele înalte ci să vă plecaţi spre cele smerite!..

*
* *

La ceasul sfârşitului gândind, pentruce te leneveşti ticălosul meu suflet? Pentruce ţi-se nălucesc fără de vreme grijii netrebnice? Pentruce te zăboveşti cu lucruri trecătoare?

Intru luminările sfinţilor tăi, cum voiu intra eu nevrednicul? Stăpâne, nu-mi închide mie celui înţelenit în păcat, milostivirile îndurărilor tale!

*
* *

Vremea lucrului, este gândirea de mântuire.

Pe Celce este bucuria îngerilor, lucrătorul bunătăţilor şi săditorul celor cuvioase, fraţilor, să-l iubim! Mirele aproape este, celce izvoreşte mirul vieţii, mireasma cea de taină!

Să nu facem vremea răsplătirilor, vreme de cumpărare. Candelele noastre să le grijim, întru bunătăţi strălucind, şi întru credinţă dreaptă.

*
* *

Femeia ceeace căzuse în păcate multe luând rânduială de mironosiţă, vărsând mirul cu bună mireasmă, s'a umplut şi ea de mirul iertării faptelor celor rele miresmuindu-şi viaţa cu mila ta.

Sătul de desmierdările trupului, auzind că şi vameşii şi păcătoasele se îndestulează de milostivirea ta, sârguiesc a veni cătră tine, şi către mântuitoarele tale milostiviri.

Vai mie că noapte îmi este înfierbântarea ticăloşiei, întunecată şi fără de lună pofta păcatului!

Mărturisi-mă-voiu Ţie, Doamne, cu toată inima mea şi înaintea îngerilor voiu cânta ţie!...

* * *

Ucenicul cel nemulţumitor, suflând împotriva darului tău, l-a lăpădat şi s'a amestecat cu noroiul pentru dragostea banilor, făcându-se rob vrăjmaşului; că pizma nu mai ştie să cinstească lucrul cel de folos.

Iuda îşi descopere chipul lăcomiei, nu mai vinde mirul păcătoasei, ci mirul cel ceresc, vinde pe Hristos ca pe un rob fugar, aruncând câinilor cele sfinte.

De aceea lipsitu-s'a de amândouă vieţile: de aceasta trecătoare şi de cea dumnezeească, căci nu a văzut Invierea cea de a 3-a zi.

Mintea ta, Iudo, este plină de iubire de argint şi năravul tău plin de nebunie, că bolnăvindu-te cu iubirea de argint te-ai întunecat. Dar dacă iubiai bogăţia pentruce ai mers la celce învaţă pentru sărăcie? Şi cine urând sărută de 3-ori, ticăloase? Cine iubind pe cineva, îl vinde cu preţ? Ai fost numai chip de ucenic, iar cu fapta ucigător de faţă, fiu al viperilor, minte nesăţioasă şi îndrăznire fără de omenie.

Ţiind în gură pâinea cea cerească, ai vândut pe hrănitorul cu sărutare înşelătoare.

Nu dormiţi, fraţilor, Iuda nu doarme!

De cât bine te-ai făcut uitător, Iudo!

Să nu ne sugrumăm cu grijile lumii ca Iuda!...

Prin tine, Iudo, s'a rupt cununa ucenicilor ca să faci vrednic de pierzare pe Domnul. Mânile cu cari ai luat pânea nestricăciunii, le-ai tins de ai luat arginţii, gura ţi-ai adus spre sărutare cu înşelăciune, cu care ai luat trupul şi sângele lui Hristos; dar vai ţie!

Iară noi cu legătura dragostei fiind legaţi, să fugim de sufletul nesăţios şi cu buze de lut şi cu

inimi curate, să primim paştele care lucrează întru noi sfinţenie.

* * *

Celce înfrânează adâncurile şi sufletele în taină le sfinţeşte, datoria de rob a luat, cu ştergarul încingându-se şi picioarele ucenicilor spălându-le — spre închipuirea smereniei celei mântuitoare şi înlăturând praful ce s'a lipit de noi prin păcate.

Toate le-a plinit ca să mântuiască pe om.

Celce ne-ai arătat măsura smereniei, dându-ne chip de smerenie şi de dragoste unul către altul, curăţeşte-ne cu lumina darului tău, întunerecul sufletelor noastre risipeşte-l şi ne dărueşte lumina poruncilor tale.

Iarăşi dormiţi? Şearpele cel înşelător pândeşte călcâiul vostru.

* * *

Mergeţi în loc înalt, unde gândul se 'ntăreşte. Cort ceresc s'a aflat foişorul; masa tainelor ce s'au săvârşit acolo, jertfelnic înţelegător. Din ospăţul Stăpânului şi din masa cea nemuritoare veniţi, credincioşilor, la loc înalt, cu gânduri înalte să ne îndulcim.

Apropiindu-vă toţi cu frică la masa cea de taină, mâncaţi trupul Domnului şi întru credinţă vă întăriţi, beţi sângele Domnului şi întru credinţă vă întăriţi, petreceţi întru mine şi întru credinţă vă întăriţi.

Nimeni să nu fie neîmpărtăşit cinei Stăpânului. Dar nimeni să nu vie acum la masă cu vicleşug ca Iuda!

Toţi vă îndulciţi de ospăţul credinţii, toţi luaţi bogăţia bunătăţii!

Trupul lui Hristos luaţi şi din izvorul cel fără de moarte gustaţi!...

Suflete al meu, priveghiază că mare este taina crucii: Hristos este lângă uşi!...

* * *

Spăimântează-te soare, suspină pământule!

Se pălmueşte Ziditorul şi se bate Zidirea prin batjocurirea Lui. Cu palma s'a lovit de mâna zidirii, Ziditorul.

Se scuipă judecătorul şi toate temeliile pământului se clătesc.

Celce se 'mbracă cu lumina ca cu o haină, stătut-a gol la judecată şi a primit palme peste obraz din mânile pe cari le-a zidit; poporul cel călcător de lege a răstignit pe Domnul slavei pe cruce.

Poporul meu ce am făcut vouă şi cu ce mi-aţi răsplătit? In loc de mană cu fiere, în loc de apă cu oţet, în loc ca să mă iubiţi pe cruce m'aţi pironit.

Cu piroane s'a pironit mirele bisericii.

Cu cunună de batjocură te-au încununat pe tine celce ai înfrumseţat pământul cu flori.

Dar coasta ta cea purtătoare de viaţă, revărsându-se ca un izvor din Eden, adapă biserica Ta ca pe un raiu cuvântător.

Pe cruce ai întins preacuratele tale mâni adunând toate neamurile!

Vai mie lumina lumii cum ai apus dela ochii mei!...

Iartă-le lor Doamne păcatul acesta ca să cunoască neamurile Invierea Ta....

Inchinămu-ne patimilor Tale, Hristoase, arată-ne nouă şi slăvită Invierea Ta!...

* * *

In mormânt viaţă, pus ai fost Hristoase şi s'au spăimântat oştirile îngereşti.

O, nespusa ta răbdare Bunule!

Cereştile cete, mort văzând pe Stăpânul, s'au spăimântat şi au tremurat şi cu aripile s'au acoperit!

In mormânt nou te-au pus înoind, Hristoase, firea oamenilor.

Neamurile toate laudă îngropării aduc, Hristoase, al meu.

Robilor tăi, maică, dă-le ca să vază Invierea Fiului tău!...

* * *

Unde este întrebătorul veacului acestuia?

Invia-vor morţii! Astăzi iadul strigă suspinând: surpatu-s'a stăpânirea mea.

Acum toate s'au umplut de lumină. Ziua purtătoare de lumină a răsărit, al praznicelor praznic şi sărbătoare a sărbătorilor.

Luminează-te, luminează-te noule Ierusalime că slava Domnului peste tine a răsărit.

Paştele cele sfinţite, paştele cele de taină, paştele credincioşilor, paştele cele prea cinstite astăzi nouă s'au arătat.

Unde îţi este iadule biruinţa? Inviat-a Hristos şi se bucură Ingerii. Luminatu-s'au toate de Invierea Ta Doamne! De bucurie toate s'au umplut luând dovedirea Invierii Tale.

Invierea Ta, Hristoase, Mântuitorule, toată lumea a luminat. Hristos a înviat din morţi şi a umplut toate de bună mireasmă. Veniţi toţi credincioşii să ne închinăm Invierii lui Hristos. Bucuraţi-vă popoare şi vă veseliţi!

Ingerii şi oamenii laudă scularea Ta cea de a 3-a zi. Pe femei de bucurie le-a umplut zicându-le: *Propoveduiţi apostolilor*.

Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?

Intru lumina Ta, Stăpâne, vedem lumina. Inălţimea gândului smerit nouă ne-ai arătat.

Astăzi este primăvara sufletelor.

Mâhnirea patimilor şi viforul gândurilor, departe să se gonească şi aşa va înflori primăvara credinţii.

Să zicem toţi, fraţilor; să iertăm toate pentru Sf. Inviere.

Vezi cu mintea schimbarea lumii şi-ţi împodobeşte cele dinlăuntru cu fapte bune, ca cu nişte frunze, suflete şi te înfrumseţează. Scuturaţi acum somnul dela lumina ochilor şi la rugăciune privegliaţi.

Hristos a înviat din morţi cu moartea pe moarte călcând, şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le!...

*
* *

Dărueşte-ne gând de întoarcere, Hristoase!

Omoară gândul nostru cel trupesc, că s'au stins întru deşertăciuni zilele noastre!

Fereşte-ne de clevetirea oamenilor celce spânzurat ai fost pe cruce şi cu hulă ai fost acoperit. Cu glasul tâlharului celui cu minte bună strigăm Ţie: Pomeneşte-ne!

Inoitu-ne-ai pe noi prin Crucea Ta. Cât este de mare noianul greşalelor mele!

De vreme ce dreptul abia se mântueşte, eu, unde mă voiu arăta, păcătosul, cel cuprins de lenea păcatului, necurăţiei slujitor şi alunecat în surpăturile răutăţii, celce n'am purtat zăduful zilei?

Mi se topeşte sufletul de zburdările trupului, greşind pe pământ mă înfricoşez de cer.

Celce ai surpat stricăciunea şi ai luminat lumea cu cinstita cruce, izvorule al vieţii, lumina cea neapropiată, Atotputernice, Mântuitorule, milueşte-ne pe noi.

Drege păharul nemuririi, voinţa noastră nebuneşte se întărâtă.

Purtătorilor de Dumnezeu rugaţi-vă pentru noi! Zid nesfărâmat dobândesc credincioşii pe Născătoarea de Dumnezeu! Ajută-ne Maică Preacurată, în turburările veacului acestuia!

Vai de celce va ridica asupra ta ocara, Doamne!

Că socoteala cea întru sine volnică, nu este sorţ al tău, ci este tiranie. Deci celce voeşte dintre voi să fie mai ales, să se facă mai mic decât toţi ceilalţi

Iuda pentru tocmeala ce a făcut şi-a arvunit spânzurare — să nu ne înşelăm dar cu veacul de acum.

Invăţaţi-vă graiurile proorocilor.

Şi pilda tinerilor din cuptorul cel cu foc să urmăm, cari în mijlocul văpăii fiind rouraţi, au cântat Domnului.

Primeşte, Hristoase, pre Maica Ta întru rugăciune, ca prin mijlocirile ei *să împaci lumea, să întăreşti sceptrurile Impărăţiei şi* să uneşti bisericile tale. Luminează haina sufletului meu, dătătorule de lumină şi mă mântueşte!...

(După Triod şi Penticostar) Prof. **Dr. Gr. Cristescu.**

Ceva din istoricul învăţământului religios creştin.

— Fragment dintr'un studiu. —

Pentru ceice se ocupă de chestiunile învăţământului religios, istoricul lui încă trebue să le deştepte un interes viu. O privire cât de fugară asupra trecutului lui e în stare să-ţi îmbie dâre de lumină ori să-ţi insufle un sentiment de nemulţămire şi oroare, la gândul că asemenea vremi ar mai putea reveni, când faci cunoştinţă cu greşelile, lacunele şi părţile umbroase ale acelui învăţământ.

Călăuzit de aceste gânduri voiu să încerc a prinde foarte sumar desvoltarea învăţământului religios creştin, pornind dela ivirea lui, şi urmărindu-i desvoltarea deocamdată până la ivirea mohamedanismului.

Originea şi obligativitatea învăţământului religios. Intemeietorul învăţământului religios şi cel dintâi învăţător a fost Domnul şi Mântuitorul nostru Isus Hristos.

Invăţăturile şi metodele lui erau menite pentru toţi oamenii şi pentru toate vremurile. Şi ceice aveau datoria să le ducă până la marginile pământului, erau toţi câţi au fost aleşi din lume pentru a sluji lumii şi prin ea Domnului.

Mai întâi a ales din lume o ceată de învăţăcei, nedespărţiţi de El, de viaţa şi de faptele lui, cari să-i fie martori până la marginile pământului. Alăturea de ei, deşi nu toţi în permanenţă [Faptele Ap. 1, 21, 22] mai are 70 de inşi, cum ne povesteşte Luca [c. 10 v. 1], cari urmăresc de aproape învăţătura şi viaţa pământească a divinului învăţător al învăţătorilor. Invăţăcei şi propoveduitori i-au rămas şi cei împărtăşiţi de mila Lui, toţi cei iertaţi, vindecaţi, înviaţi, mântuiţi în cei trei ani de activitate publică pământească. *In predica de pe munte* se numesc învăţăcei toţi ascultătorii.

Metoda şi mijloacele de învăţare: pilda vieţii Lui — dragoste neţărmurită faţă de oameni, faţă de natură, faţă de Dumnezeu Tatăl, apoi blândeţe, smerenie, dreptate, milă şi mai mult decât acestea: răbdare, şi alăturea de ele învăţătură cu atâta adevăr vecinic, că cerul şi pământul vor trece dar cuvintele Lui nu, până se vor plini toate. Prin acestea a stârnit uimirea ascultătorilor, cari îl caracterizează zicând: „Ii învăţa pe ei ca celce are *putere*, iar nu ca cărturarii“ [Matei 7, 29]. Prin ele câştigă pentru opera mare a fericirii lumii, pe ceice la porunca lui sunt în stare a părăsi ocupaţie, familie, bunuri şi pornesc la drum fără bani, fără două haine, fără traistă, încălţăminte şi toiag.

Datoria de a învăţa a fost atribuită bisericii de însuş Mântuitorul. El porunceşte Sfinţilor Apostoli şi prin ei întregii biserici: „Mergând *învăţaţi toate neamurile*, botezându-i pe ei [pe indivizi, nu pe neamuri] şi *învăţându-i* [şi după botez] *să păziască toate câte am poruncit vouă*» [Matei 28, 19—20]. Şi cei dintâi creştini s'au achitat cu vrednicie[1] de acest obligament. După porunca sf. apostol Pavel celce se osteneşte întru cuvânt şi învăţare are să se bucure de îndoită cinste [I Tim. 5, 17]. Cum să nu se achite cu vrednicie?

Cum se făcea învăţământul religios în biserica veche creştină? Timpul acesta trebue împărţit în două părţi. Până la ivirea primelor catehumenate şi de atunci încoace până la înăbuşirea culturii creştine orientale de către mohamedani.

Până la crearea catehumenatelor, deci aproape până către anii 200, învăţământul religios se făcea de către biserică pentru adulţi, [pe deoparte pentru înmulţirea credincioşilor, pe de alta pentru desăvârşirea lor] şi de către familie pentru creşterea copiilor în Duh creştinesc. Condiţia esenţială pentru a ajunge considerat creştin era: să crezi şi să te

[1] Dr. K. Hase aminteşte în *Istoria bis.*, că deja pe vremea apostolilor, cu ştirea episcopilor, propoveduiau şi laici.

botezi. Primirea între creştini, la început deci se făcea foarte repede: o scurtă expunere de credinţă, o sinceră şi spotană mărturisire, urmată de botez şi mir, punerea mânilor — [Botezul vistiernicului Condachiei prin Filip diaconul şi al lui Cornelie Sutaşul. Faptele Apost. c. 8 şi c. 11]. De aici încolo urmau obiceiuri severe susţinute de disciplină severă].[1] Se adunau des la serviciu divin, unde cântau, cetiau cetanii sfinte, se împărtăşiau cu sf. taine, dar preţul cel mai mare se punea pe propoveduire. Din timpul sfinţilor Apostoli rămase zelul pentru propoveduire: „Nu este nouă cu plăcere, ca lăsând cuvântul lui Dumnezeu, să slujim meselor" [Faptele Ap. 6, 2]. Episcopii, preoţii, diaconii erau animaţi de un neţărmurit dor şi zel de propagare a Evangheliei.

Familia avea să se îngrijască de creşterea copiilor pentru mântuire. Ei se botezau de către apostoli [Faptele Apost. 16, 15, 31—33; 18, 8; I. Cor. 1, 16] şi fără a face mărturisire de credinţă, dar numai dupăce se împărtăşiau de această sf. taină părinţii lor, cari aveau să slujască de garanţie că vor deveni buni creştini. Educaţia religioasă a copiilor până către a. 200 a fost lăsată aproape exclusiv familiei. Rezultă încâtva aceasta şi din cuvintele sfântului apostol Pavel dela I. Cor. 13—14: „Şi femeea de are bărbat necredincios, şi acela va voi să vieţuiască cu ea, să nu-l lase pe el, pentrucă se sfinţeşte bărbatul necredincios prin femeea credincioasă, şi se sfinţeşte femeea necredincioasă prin bărbatul credincios; *că într'alt chip feciorii voştri necuraţi ar fi, iar aşa sfinţi sunt*». In familie învăţau copiii şi scris-cetitul. Sigur la cultul divin, măcar la momente mai însemnate, erau duşi şi copiii, ceeace nu e fără de importanţă, când e vorba de învăţământul religios.

Această epocă se caracterizează printr'un puternic *sentiment* religios, care-i duce repede la fapte şi făptuiri mari creştineşti.

---

[1] Hase o. c.

Antitesa dintre iudeo-creştini şi păgâno-creştini aduce cu sine o răceală a unora faţă de alţii. In urma propoveduirii sfântului Pavel, Evreii par'că nici nu mai vreau să treacă la creştinism şi se folosesc de toate mijloacele şi folosesc orice prilej pentru a produce neînţelegere între creştini şi între aceştia şi stăpânirea romană. Numai puţin contribue la slăbirea educaţiei religioase familiare şi obiceiurile aduse din păgânism, cari nu puteau fi desrădăcinate cu una cu două. Şi atunci biserica simte necesitatea de a crea o instituţie, care să întregească scăderile provocate de o educaţie familiară insuficientă, şi crează şcoala poporală, şcoala pentru toţi, numită mai apoi *Catehumenat*, cari până în jumătatea a doua a secolului al doilea funcţionau pentru adulţi, iar după aceea şi pentru copii.[1]

Deodată cu instituţia se desvoltă şi o terminologie specific creştină, care socot că merită să fie cunoscută.

Intreaga terminologie se derivă din cuvântul grecesc *Κατηχεῖν (katechin) = declamare, a suna de sus în jos, a spune ceva dela loc înalt.*[2] In întreg Testamentul nou, şi aşa s'a tradus şi în româneşte, are înţelesul de: *a învăţa.* Prin urmare nu are nici în clin, nici în mânec cu forma erotematică a instrucţiei din şcoală. Cel asupra căruia se îndreaptă învăţarea, fie copil, fie vârstnic, purta numele de *catehumen;* lecţia: *catihează;* activitatea didactică a bisericii: *catehizare,* vechiu: *catehism,* cuvânt, care dela reformaţiune încoace arată manualul, alcătuit într'un chip deosebit, din care se învaţă legea]; iar propunătorul:

[1] Protoghenes avea o astfel de şcoală la Edessa [Siria]. Din scrierile lui Iustin Martirul şi filosoful s'ar părea că deja la anul 100 creştinii aveau catehumenate. Poate că şcoala sfântului Ioan Evanghelistul din Efes să fi pregătit şi catiheţi.

[2] Obiceiu oriental care se păstrează şi azi la Turci. In 1911 m'am nimerit în moscheia sf. Sofii din Constantinopol tocmai în timpul unei instrucţii religioase. Faţa bisericească sta turceşte pe un scaun mobil foarte ridicat şi „declama" [cu intonaţii blânde şi furtunoase] credincioşilor bărbaţi, cari şedeau jos la picioarele scaunului şi femei, cari ascultau în genunchi, mult în urma celor dintâi.

catihet şi *catehist;* iar metodica generală şi specială a religiei, de pe timpul absolutismului luminat încoace, se numeşte: *catihetică.*[1]

Am amintit că aşa numitele catehumenate, erau şcoli creştineşti pentru vârstnici şi pentru copii, şi acum putem adăoga că erau pentru toate vârstele şi fără a face vre-o deosebire de rang social. Datoria de a învăţa pe toţi membrii săi fără a face vre-o deosebire, ca o necesitate, n'a simţit-o nici o instituţie de pe lume înaintea creştinismului. Şcoala publică şi pentru toţi e o creaţie proprie a creştinismului şi s'a născut în Orient.

Să privim acum ceva mai deaproape structura acestor instituţii de o covâr itoare binefacere pentru omenime.

Scopul lor în primul rând era *educaţie* religioasă; instrucţia cădea numai pe planul al doilea şi numai atât cât cerea o temeinică educaţie de creştin. De aceea şi una şi alta erau sistematice şi ţinând seamă de individualitate. Timpul de acţionare al şcoalei asupra individului dura diferit dela 2 până la 3 ani şi uneori chiar până la 12 ani [cum cerea Clement din Alexandria pentru Iudeii, care doriau să se încreştineze]. Durata aceasta se scurta şi se lungea de episcop după puterile, dovezile şi garanţiile de bună purtare creştinească ale catehumenului. Indiferent de lungimea timpului urmat la şcoală, fiecare catehumen trebuia să treacă prin cele trei stadii, sau clase ale şcoalei. Unii catehumeni, începătorii, numai ascultau pe cateheţi, fără a li se permite să discute şi să întrebe]. Deci catehetul le expunea lecţia monologic]. Luau parte şi la serviciul divin, dar numai până la cetirea sf. Evanghelie şi la rostirea predicei [care urma îndată după evanghelie]. Aceştia se numiau *catehumeni ascultători* sau numai: *ascultători.* Superiori lor erau *îngenunchietorii,* cărora li se împărtăşiau învăţături mai profunde, se pare că li se admiteau întrebările şi chiar discuţia, la sfânta Liturgie mai

[1] Vezi: H. Meyer, Katechetik şi W. Rein, Encykl. Hb der Pädag.

puteau asista la câteva rugăciuni şi după cetirea evangheliei, după cari apoi se puneau în genunchi înaintea episcopului, care le citea o rugăciune de binecuvântare. A treia categorie de catehumeni erau *chemaţii* [pentru a putea să primească taina sf. botez], cărora li se împărtăşiau cunoştinţe dogmatice şi morale — combinate, — şi în o formă mai abstractă. Aveau dreptul să întrebe pe catihet, şi întrebărilor lor catihetul dădea răspunsuri stilizate cu îngrijire. Aşa par a fi compuse catihezele lui Ciril din Ierusalim.

Materiile, cari se tratau în catehumenate erau: scrisul, cetitul, în vederea copierii şi cetirii sfintei Scripturi [în cele pentru copii: elementele religiunii] cântarea bisericească şi liturgica în vederea cultului. Apoi se făceau exerciţii de supunere faţă de biserică şi faţă de autoritatea bisericească; post, spovedanie, şi practicarea de fapte ale iubirii creştineşti.

In structura lor, aceste şcoale dovedesc o influinţă a şcoalelor egiptene, măcar în felul de a primi pe ascultători [pe elevi] şi a-i urmări pas de pas.

Ceice au percurs întreaga materie şi au putut trece peste un şir de probe grele, deci au trecut prin toate trei stadiile, ajungeau în ceata celor „către luminare“, adecă a celorce vor primi botezul. Botezul se da cu o ceremonie deosebit de impunătoare în noaptea Invierii. Intre cei „către luminare“ intră deci numai la înjumătăţirea păresimilor [Vezi liturgia înainte sfinţită, până unde puteau asista aceşti viitori creştini!]. Şi între „cei către luminare“ ajungeau aşa: după trecerea examenelor şi probelor celor pretinse dela chemaţi „se înfăţişau episcopului locului, care le trecea numele în nişte registre; apoi mai multe zile în şir erau examinaţi temeinic de către el, şi numai dacă le reuşia şi acest examen erau botezaţi. Despre felul cum se făcea acest examen ni s'a păstrat o schiţă foarte succintă în ceremonialul dela împărtăşirea sf. taine a botezului.

De sigur cine ajungea în acest chip să primiască sfintele taine putea purta numele de „luminat».

Dar sufletul acestor şcoale erau catiheţii, pregătiţi temeinic şi superior în *şcoalele teologice* din Alexandria, Antiohia şi Edessa, mai târziu şi cea din Africa de nord. Până s'a ajuns la numărul necesar de catiheţi binepregătiţi, serviciul de învăţători ai legii l-au făcut preoţii, ceteţii, pentru femei: presbiterele şi diaconiţele [I. Tim. 5, 9 şi Canon. 11 Leodicea][1]. Catiheţii se numiau la şcoli de către horoepiscopi. [Sin. Antiohian, can. 10].

Laturea ce atinge propriu zis împărţirea materiei de învăţământ religios trebue să admitem că multă vreme s'a folosit metoda apostolică: cetiau şi enarau şi lămuriau viaţa, faptele şi învăţăturile Domnului, bazându-se mai mult pe autoritatea Domnului, şi a Apostolilor; pentru dovedirea acestora luau prorociile V. T., apoi treceau la Faptele Apostolilor şi după cunoaşterea Epistolelor apostoleşti, treceau la catihese dogmatico-morale. Aşa procedau înşişi sf. Apostoli. E ştiut, că şi evang. Marcu scrie sfânta evanghelie aşa cum o propoveduieşte sfântul Petru, sfântul evangh. Luca, cum o propoveduieşte sfântul Pavel; semn că după o scurtă întroducere lămuritoare începeau enararea vieţii, faptelor şi învăţăturilor Mântuitorului. Numai după aceea urmau sfaturile şi aprofundările pe cari le dau sfinţii Apostoli prin graiu şi prin scrisori, şi pe cari toţi creştinii ţineau să le aibă şi ei, deci le copiau pentru comunitatea lor şi le cetiau din când în când. Mai târziu se copiază şi faptele Apostolilor, scrisă de sf. evangelist Luca. Sigur această metodă, născută şi desvoltată deodată cu propoveduirea, a fost prin practică, prin tradiţie, şi metoda catehumenatelor pentru adulţi şi elementarizată şi pentru copii, mai târziu.

Fiecare eres provoacă o aprofundare şi desvoltare a materiei de predat şi cu ele o perfecţionare a metodei de predare. Că şcoalele acestea dedeau bună şi temeinică pregătire se poate deduce şi din faptul, că împăratul Constantin cel Mare poate

[1] Pentru partea referitoare la catehumeni vezi Mitrofanovici: Liturgica.

avea cutezanța să înlocuiască partea cea mai mare din funcționărimea păgână cu temeinice pregătiri profesionale prin creştini, cari nu puteau fi deci nici analfabeți, nici semidocți. Natural pentru funcțiile superioare avea creştini cu pregătire superioară, cu o cultură filosofică, cultură câştigată în vestitele şcoale teologice, cari emulau cu cele păgâneşti greco-romane.

Dar tocmai schimbarea adusă în viața creştinismului de către Constantin cel Mare provoacă o slăbire temporală a învățământului religios şi cu ea ivirea a o mulțime de erezii mai mari şi mai mici. In urma edictului lui, o mulțime de păgâni cer botezul. Biserica prigonită aproape 300 ani, nu mai avea personal suficient şi nici timp pentru a mai da temeinica pregătire de până acum. Pregătirea se face mai sumar şi culminează în examenul făcut în fața episcopului nu cu mult înainte de botez. După splendidele catihese [23] ale lui Ciril din Ierusalim — cam pela 350 — se pare că toți catiheții îşi rezumă lecțiile la nişte catehese dogmatico-morale după modelul celor ale lui Ciril. Părăsesc deci tradiționalul mers. Numai aşa ne putem explica, că fericitul Augustin după anul 400 în catihetica sa *De catehisandis rudibus* ajunge să recomande, ca învățământul religios să se facă pe temeiul Sf. Scripturi, începând cu istorioarele biblice şi continuând firul istoric până în prezent. El recomandă deci întoarcerea la tradiția bisericească, părăsită în timpul de după Constantin cel Mare.

O teoretizare a metodei de predare o găsim prin diferite cuvântări de ale sfinților Părinți şi ca tratat la fericitul Augustin [cea dintâi catihetică].

Fericitul Augustin ca pedagog — probabil numai teoretic — prezintă şi alt interes, în afară de cel al întoarcerii la tradiție. E un bun psiholog şi cere dela catiheți să fie la fel. Iată secretul predării cu succes a religiei şi azi! El cerea dela catihet să ție interesul elevilor pururea treaz, mişcându-i, făcându-i să se mire şi să admire, ocupându-te de ei

şi agrăindu-i personal, folosind o expunere caldă, şi neocolind la loc potrivit chiar gluma; să evite monotonia, şablonarea, felul sec de a preda şi neliniştea internă a sa ca prelegător.[1] Sfaturile pedagogice ale lui nu şi-au perdut preţul nici azi! Unde ar fi norocul să fie urmate de toţi catiheţii noştri?

Cât priveşte locul unde se ţineau lecţiile, atunci când se organizaseră catehumenatele, găsim în *Enchiridionul* marelui Şaguna [pag. 161] la canonul 97 al sin. VI. ecum. lămurirea, că şcoalele numite catehumene se ţineau în nişte edificii în jurul bisericii şi erau socotite „locuri sfinte". Aici se făcea numai învăţământului teoretic, practica se făcea în pridvorul, pronaosul şi naosul bisericii.

Am zis că după Constantin cel Mare învăţământul religios trece prin o criză de scurtă durată. Şi nu putea fi altfel decât temporală! Sfinţii Părinţi, aceşti genii şi oameni cu vastă cultură religioasă şi folosofică, aceşti uriaşi a vieţii spirituale creştineşti, sunt mari sprijinitori ai şcoalei. Aşa că epoca de aur a şcoalelor creştineşti cade tocmai după Constantin cel Mare până pe la 600. Ceeace până acum preoţii, şi peste tot clerul, a făcut de bunăvoie, dintr'un nobil entuziasm şi chiar emulaţie, acum se impune prin hotărâri sinodale. Toţi preoţii sunt obligaţi să înveţe. Mărindu-se comunităţile, nu biruesc să şi înveţe, şi atunci această grije o trec asupra altor slujitori bisericeşti mai inferiori şi chiar unui personal propriu al *şcoalei parohiale*. Preotul şi episcopul primesc atunci obligamentul [conf. can. 78 sin. VI. ec.] de a examina pe ascultători odată pe săptămână asupra celor învăţate în şcoală. Pe ceice se distingeau în a învăţa, îi făceau din clerici inferiori — preoţi. Dacă vre-unui preot nu-i mai convenea preoţia, era oprit să ia altă funcţie laică în afară de dăscălie [can. 10 sin. VI. ecum.] că „mai bine va face de va învăţa copiii... căci spre aceasta a căpătat el preoţie".

[1] H. Mayer, o. c.

Cu toate acestea adevărata creştere religioasă aveau s'o dea copiilor părinţii şi o instituţie nouă: naşii. In veacul al V-lea se introduce obligator botezul copiilor, iar naşii primesc obligamentul creşterii creştineşti a fiului lor sufletesc. Iar mijloc de educare a naşilor şi părinţilor era spovedania individuală şi secretă, care se introduce tot pe vremea aceasta [anul 445].[1] Aceste schimbări aduc cu sine impunerea obligamentului ca fiecare parohie să aibă şcoala sa, fiindcă se vede, că pe lângă toată garanţia naşilor şi a părinţilor, educaţia şi instrucţia religioasă suferia, şi că nu era de ajuns pentru creştin numai primirea tainei sf. botez.

Un puternic avânt şi înflorire dă învăţământului religios, monahismul. Sf. Vasile cel Mare, reorganizatorul monahismului, între alte îndatoriri ale mănăstirilor găseşte că ele au să susţină orfelinate şi cu ele împreună *şcoale mănăstireşti*. Monahismul începe a socoti drept una din principalele sale datorinţe învăţarea copiilor. Aşa ajung în scurtă vreme, ca aceste şcoale să câştige un renume recunoscut şi să fie cercetate de vlăstarele celor mai alese familii.

Tocmai atunci când învăţământul religios atinge culmi nebănuite, se ridică mohamedanismul distrugător al unei culturi şi civilizaţii creştineşti atât de grandioase, cum de atunci încoace n'a mai avut biserica creştină. Apusul Europei prin reprezentantul său fer. Augustin se minunează de ceeace are Orientul creştin şi transplantează monahismul şi în Apus şi cu el deodată şi frumoasa misiune didactică a bisericii prin şcoala publică creştină. Imprejurările mai aspre din Apus şi firea mai practic-organizatoare a locuitorilor lui, modifică mult monahismul, instituţie direct împrumutată din Orient, dă avânt nou şi altă îndrumare şcoalei creştine, continuă însuşi o frumoasă tradiţie şi muncă începută în Orient, la adăpostul apărării dârze împotriva cutropirii Islamice pe care le-o asigură popoarele ortodoxe ale Orientului,

[1] C. Faulmann; Ill. Gesch. der Wiesenschaften pag. 108.

ele cutropite şi opăcite timp de veacuri în manifestarea sufletului lor capabil.

Istoricii apuseni, chiar şi cei de istoria pedagogiei, înclină să ignoreze activitatea didactică a bisericii creştine orientale. Când vorbesc de şcoalele din această parte a lumii creştine, vorbesc foarte pe deasupra şi foarte sumar. Ar fi interesant să se adune şi cuvântările, aforismele, caracterizările de învăţători ale sf. Părinţi răsăriteni, cari s'au ocupat de aproape şi cu şcoala şi — cu toate că totul nu se mai poate reconstrui — s'ar vedea cu legitimă mândrie, că Orientul a fost creator, iar Apusul un simplu imitator, şi apoi având pace asigurată de cei din Orient, continuator şi mai târziu numai, desvoltător al unei activităţi şcolare bine concepute, sistematic organizate şi conduse în altă parte. *Catehumenatele au fost adevărate şcoale active*, şi ceice se ocupă cu această problemă la Religie, să caute că ea a fost deslegată de entusiasmul creştin al primelor 6 veacuri.

Pr. **Gh. Maior.**

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

II.

Debuturi în viaţa bisericească. — Vicar la Saint-Aignan-sur-Cher. — Un preot frumos şi *regimentul* său frumos de *panglică roşie*. — Pentruce preotul m'a lăudat ca să fiu numit preot. — Vicar la Montrichard. — Un bun preot care doreşte să cunoască pe Duc şi Comp. — Preot la Fresnes. — Metodă de-a învăţa catechismul pe tâmpiţi. — Şcolile mele. — Frumosul rol al dlui inspector şi al dlui prefect. — Primele mele relaţii cu dl Fabre des Essarts, vicar general. — Primele mele lucrări literare. — Dl Fabre des Essarts vrând să mă încurajeze mă numeşte preot la Saint-Denis-sur-Loire. — Intrigile vârâte de Duc şi Comp. pentru a mă împiedeca să am acest loc. — Moartea Monseniorului de Sauzin. — Dl Fabre des Essarts îi urmează. — El se interesează de lucrările mele. — Vrea să vadă manuscriptul primului meu volum şi-l dă spre examinare dlui Guillois, cel mai savant preot din dieceză. — Raportul dlui Guillois. — Dl Fabre des Essarts dă primul meu volum la tipograful lui. — Scriitor bisericesc prin autoritate episcopală. — O mulţime de gelozii. — Cele cinci propoziţii ale abatelui Morisset. — Intrigi pentru a împiedeca aprobarea oficială a primului meu

volum. — Relaţiile mele cu dl de Belot. — Conferinţe bisericeşti. — Sunt ales secretar în unanimitate. — Succesul rapoartelor mele. — Proect de-a încredinţa direcţia seminarului celui mare dlui Leon Garapin. — El primeşte cu condiţia ca şi eu să fiu la seminar să-l secondez. — Gâştele dela curtea episcopală fac o aşa gălăgie încât bietul episcop e obligat să părăsească proectul său. — Iezuiţii înlocuesc pe Duc et Comp. la seminar. — Reputaţia mea ca scriitor în afara diecezei Blois. — Subscrieri şi scrisori episcopale. — Laudele dlui abate Darboy; ale părintelui iezuit Prat; ale Trapiştilor din Staouéli; ale dlui Laurentie. — Revoluţia din 1848. — Republicanii din Blois îmi oferă redacţia ziarului lor. — Fabre des Essarts mă sfătueşte să primesc. — Vin să mă stabilesc la Blois. — Mgr. des Essarts îmi prepară o locuinţă la episcopie. — El se îmbolnăveşte. — Dl Leon Garapin mă sfătueşte să amân instalarea mea la episcopie. — Mgr. des Essarts atins mortal. — Eu cer autorizaţia de a părăsi dieceza. — Graţioasa autorizaţie ce mi s'a dat. — Toată lumea mulţumită.

Vă puteţi închipui că eu n'am obţinut o poziţie strălucită părăsind seminarul. Superiorii făcură ca antipatia lor să treacă şi la vicarii generali; şi nu eram prin urmare bine notat.

Am fost numit vicar în orăşelul Saint-Aignan-sur-Cher. Erau aici doi preoţi bretoni, fraţi, numiţi Lechevallier. Cel mai mare era preot; al doilea n'avea titlu oficial; era preot amator; era dulceag, foarte dulceag, faţă de dame care îl aleseră ca duhovnic. Avea moravuri bune şi se părea cu adevărat credincios. Preotul era un mare descreerat, neregulat în moravurile sale, însă destul de rafinat pentru a fi stimat de curtea episcopală. M'a silit să locuesc la locuinţa preotului parohiei unde îmi designă o cameră dărăpănată, locuită de mult timp de-o legiune de cloţani şi şoareci. Paiangenii şi-au ales locuinţa sub o hârtie decolorată care data de mai bine de cincizeci de ani. Am trebuit să mânânc împreună cu părintele; era aşa de delicat încât servea cele mai bune bucăţi lui şi fratelui său. Işi dădeau unul altuia bunătăţi de cari fără îndoială mă socoteau nevrednic.

Am plătit, cu toate acestea, o pensiune care-mi înghiţea micul meu venit. Plăteam fără să fac cea mai mică observaţie, însă am văzut numai decât cu cine aveam de a face.

Preotul avea frică mai ales de influinţa pe care puteam s'o am în parohie. El mă anula întrucât îi era în putinţă. Suportam proastele lui procedeuri fără să mă plâng.

Eşeam rar; nu făceam vizite şi mă ocupam tot timpul cu slujba şi cu studiul.

Cu toată rezerva mea, lumea a început să vorbească cu stimă de mine; mai multe penitente ale preotului luară drumul spre duhovnicia mea şi el a avut durerea să remarce printre ele câteva dezertoare din frumosul său *regiment de panglică roşie.* Se numea aşa congregaţia sfintei Fecioare fiindcă membrele trebuiau să-şi împodobească boneta sau pălăria, la cerinţa preotului, cu o panglică roşie ca semn distinctiv. Se flecărea în oraş despre asta. Se zicea că preotul se dedea după cancanuri. Işi aşeza regimentul într'un semicerc care încunjura altarul; în decursul liturgiei el nu se sfia să zâmbească graţios favoritelor lui; când făcea stropirea cu aghismă, le stropea în obraz râzând foarte fericit. Dădea întâlniri la mai multe membre din societate în sacristie; se închidea cu ele; de mai multe ori, intrând în camera lui, l-am surprins cu câte-o tânără congreganistă pe genunchi. *Regimentul panglicei roşii* nu se bucura de stima tuturora, cu toată frumuseţea lui, cu toate cântecele frumoase pe cari le cânta, cu toată cucernicia cu care se făcea de râsul lumei.

Se înţelege că preotul n'a fost foarte mulţumit văzând dezertoare făcându-mi un mic regiment. Insă de când l-am surprins cu o domnişoară pe genunchi el se simţea foarte încurcat faţă de mine. Pentru a evita consecinţele pe cari cronica scandalurilor putea să le aibă pentru el, făcea pe cucernicul. Ca preot mai în vârstă se ducea adesea la curtea episcopală; ducea destule calomnii şi bârfiri împotriva preoţilor din cantonul lui, şi lăsa reputaţia unui preot foarte zelos pentru curăţirea moravurilor sacerdotale. A avut grija să zică, că merge la iezuiţii din Bourges pentru a-se întări în credinţă şi a-şi reînoi zelul. Aşa a găsit într'o zi la Bourges pe scumpul părinte Fantin. Bunul părinte nu m'a uitat. Aflând că eram vicar la Saint-Aignan îmi trimise prin preot cele mai călduroase complimente. Mi-a scris mai multe scrisori la cari i-am răspuns foarte politicos. Insă a trebuit să înţeleagă că nu mai vreau să mă fac iezuit.

În decursul şederii mele la Saint-Aignan am avut prin urmare legături cu preoţii din canton. I-am observat de aproape; am rămas încremenit de moravurile lor desfrâ-

nate, de viţiile lor, pe cari nu-şi luau nici chiar osteneala de-a le ascunde. M'au învitat la adunările lor săptămânale şi nu se mai sinchiseau de mine. Mă luau drept un tânăr om nevinovat care se va forma mai târziu; însă erau convinşi că eu nu eram nici spion, nici denunţător. Astfel *am învăţat şi am văzut multe lucruri* în decursul dejunurilor la cari eram obligat să asist. Nu pot să le povestesc fără să cad în *pornografie* neavând această intenţie. Imediat după dejun preoţii se aşezau la jocuri de cărţi şi se dedeau la un joc neînfrânat, în decursul căruia se auzeau conversaţii murdare, împreună cu femei, în tovărăşia cărora nu se jenau de cealaltă lume. In timp ce ei jucau eu plecam pe nesimţite. Când observau, ziceau foarte simplu: „Mallebranche s'a dus să-şi găsească bucoavnele sale". Imi dădeau porecla de Mallebranche fiindcă unul din ei m'a găsit într'o zi cetind din operele acestui filozof; el a râs mult şi cei cărora le-a povestit evenimentul au făcut tot aşa. Ei ştiau că eu preferam societatea cărţilor celei a lor; însă nu le era năcaz fiindcă nu eram spion şi tot ceeace vedeam şi auzeam păstram pentru mine.

Preotul cel mai în vârstă nu era mai bun decât ceilalţi sub raportul moravurilor; era mai desgustător fiindcă era mai hipocrit.

Fiind jicnit văzându-se părăsit de unele din frumoasele sale cliente se gândea cum să se scape de mine. Nu îndrăzni să mă vorbească de rău; pentru aceasta avea mai multă minte. Dela început purtarea mi-a fost ireproşabilă; trăiam ca un adevărat seminarist; apoi el putea să creadă că-l voiu trăda dacă curtea episcopală îmi va face vre-un reproş în urma instigaţiilor lui. In loc de-a mă bârfi el vorbea numai bine despre mine pentru a-şi ajunge scopul. Era aproape un an de când mă stabilisem la Saint-Aignan când preotul îmi aduse o scrisoare prin care eram chemat la episcopie. Preotul mi-a zis dându-mi-o: „V'am lăudat foarte mult şi-am cerut o parohie pentru D-Voastră. Sunteţi un om prea distins pentru a rămânea mult timp ajutor de preot".

Episcopul de Sauzin m'a primit cu bunătate, nu mi-a făcut nici un reproş şi mi-a zis numai că vrând să mă numească preot, după cum avea intenţia, voi merge cu

titlu provizoriu să ajut pe preotul din Montrichard care era singur şi împovărat de o mulţime de ocupaţii.

Am părăsit Saint-Aignan-ul lăsând regrete în rândurile unui mare număr de locuitori cari au ştiut să mă aprecieze, şi m'au crezut demn de încrederea lor cu toată tinereţea mea.

Am găsit la Montrichard un preot foarte credincios şi foarte inteligent, dl abate Olivereau, vechiu vicar al catedralei din Blois. Bunii mei prieteni din seminarul cel mare l-au prevenit contra mea; însă după ce-a petrecut câteva luni în intimitate cu mine, mi-a zis într'o zi: „Ai duşmani foarte răutăcioşi, tot ce mi-au spus de încăpăţinarea dumnitale e neadevărat. Regret foarte mult că nu eşti împreună cu mine decât cu titlu provizoriu; a-şi fi vrut să-mi petrec viaţa lângă dumneata. Nădăjduesc că vom rămânea pururea prietini buni".

A trebuit să primească ca ajutor un tinăr din Montrichard care era înrudit cu cele mai bogate familii din oraş. Credea că nu va fi mulţumit cu acest tinăr preot ca cu mine. Aceasta este într'adevăr la ceeace a ajuns.

Abatele Olivereau era unul dintre cei mai distinşi preoţi din diecesă; credinţa lui sinceră era neprefăcută; moravurile sale curate. Instrucţia cu mult mai bogată decât a celorlalţi eclesiastici. Nu mi-a făcut nici o observaţie relativ la dragostea mea pentru studiu. I -am părăsit după un an când celce îi era destinat ca ajutor a fost sfinţit preot.

Anul pe care l-am petrecut la Montrichard când am împărţit cu preotul toate greutăţile slujbei a fost unul dintre cei mai fericiţi ani ai vieţei mele.

Am fost trimis ca preot în mica parohie dela Fresnes. Această numire s'a făcut sub influinţa duşmanilor mei, atotputernici asupra bătrânului episcop de Sauzin care din cauza etăţii sale înaintate nu-şi mai putea administra dieceza. Primul vicar general, Fabre des Essarts nu mă cunoştea încă şi n'a dat nici o importanţă numirei mele. Duşmanii mei ştiau bine ce fac.

Fresnes n'avea preot cu reşedinţă de după Revoluţie. In epoca Concordatului această parohie avea prea puţină importanţă pentru a i se da un preot. Vicarul unei parohii

vecine zicea liturgia Dumineca şi se ducea la bolnavii la cari era chemat.

Când duşmanii mei mă designară pentru această parohie săracă ştiau prea bine că nu voi găsi un local cât de puţin convenabil pentru a putea locui şi că biserica lipsită de tot mobilierul aproape, era dărăpănată. Comuna cumpărase o cocioabă şi o bucată de pământ pentru a construi o locuinţă pentru preot şi o grădină, însă le lipseau fondurile pentru a începe lucrările de prima necesitate. Duşmanii mei ştiau toate acestea şi se bucurau.

Am ajuns la Fresnes cu un mobilier modest pe care nu ştiam nici unde să-l pun. Ceeace cumpăraseră ca să facă o locuinţă pentru preot era o cocioabă compusă din trei odăi şi o bucătărie alături de drum. Pereţii erau murdari şi umezi. Ploaia cădea pe pardoseală; o singură odaie era locuibilă. Primarul a fost foarte mirat de o numire aşa de grăbită, el n'a fost avertizat. M'a încuartirat într'o mansardă până se vor fi făcut reparaţii urgente la locuinţa destinată pentru preot.

Aceasta este ce-a ales Consiliul episcopal pentru un tinăr de douăzeci şi cinci de ani, când ei n'au fost conduşi de raţiune. Voiau să mă îngroape înainte de a muri.

Bufniţa era răsbunată. Eu m'am răsbunat pe el şi pe ai lui într'un chip mai onorabil. N'am scris nici un cuvânt la episcopie pentru a mă plânge; primeam cu resignaţie trista situaţie în care mă găseam, şi mă sileam să-mi îndeplinesc datorinţele cu o regularitate care trebuia să-mi aducă stima celor mai înverşunaţi duşmani ai mei.

Când am sosit la Fresnes nici un copil şi nici un tinăr nu ştia să cetească afară de băiatul primarului. Acest copil foarte inteligent mi-a fost de mare ajutor. El se afla în biserică cu toţi micii copii tâmpiţi pentru a învăţa catehismul. A înţeles greutatea mea pentru a instrui pe aceşti bieţi copii; mi s'a oferit îndată pentruca să mă ajute. Am înfiinţat o şcoală. Toţi copiii au alergat în grabă. Băieţii veneau dimineaţa, iar fetele seara. Am compus un mic catehism în care n'am întrodus decât ceeace era absolut necesar.

De trei ori pe săptămână adunam toţi copiii la Biserică. Fiul primarului era în fruntea cetei. Eu puneam o che-

stiune şi copilul primarului citea răspunsul. Al doilea copil repeta acest răspuns, apoi al treilea şi aşa mai departe până la ultimul copil. Răspunsul îl ştiau apoi toţi auzindu-l mereu repetat. Treceam la a doua chestiune şi urmam acelaş procedeu.

La începutul fiecărei lecţiuni puneam să se repete ceeace se învăţase în lecţiunea anterioară. Adăogam apoi una sau două chestiuni nouă. După câteva luni toţi micii mei idioţi îmi ştiau perfect catehismul întreg, afară de asta şi un cântec pentru ziua primei împărtăşanii. Preotul superior dela Contres, vecinul meu, veni, la rugămintea mea să-i examineze. Mi-a găsit catehismul perfect, metoda pe cât de bună pe atât de originală şi mi-a mărturisit că tâmpiţii mei erau de fapt cu mult mai instruiţi decât ai lui cu toate că ştiau toţi să scrie.

[Va urma]. **I. Beleuţă.**

Bucuria Invierii.

Aceasta este bucuria adevărată, care pătrunde întreaga concepţie de viaţă a bisericii ortodoxe. «Semnele bucuriei să împodobească cerul, să se bucure pământul, să se bucure toată făptura, cea văzută şi cea nevăzută: Hristos a înviat, bucurie mare! Toate s'au umplut de lumină. Să prăznuiască deci cerul şi pământul şi cele de desubt, să prăznuiască toată făptura învierea lui Hristos întru care s'a întărit... Sărbătorim a morţii omorâre şi a iadului zdrobire, sosirea unei alte vieţi, a celei vecinice» — astfel cântă biserica ortodoxă în cântările Invierii.

Sunt acestea cuvinte cari au izvorât din aceleaşi sentimente de bucurie, de care au fost cuprinşi primii creştini. Conţinutul primordial al propoveduirii primilor creştini, pe cât îl putem înţelege, este vestea bună despre revelaţie şi despre viaţa vecinică biruitoare. «Şi viaţa ni s'a arătat, noi o am văzut şi o mărturisim şi propoveduim vouă viaţa de veci care a fost la Tatăl şi ni s'a arătat nouă». «Dacă nu a înviat Hristos zadarnică este propoveduirea noastră şi zadarnică este dar şi credinţa voastră. Iar acum Hristos s'a sculat din

morţi; începătură celor adormiţi s'a făcut» (I. Cor. VX. 14, 20). De aici pleacă trăsătura atât de puternică a bucuriei învingerii, care e atât de caracteristică pentru psihologia primilor creştini: «Aceasta este biruinţa care a biruit lumea, credinţa noastră». «Pururea vă bucuraţi, întru toate mulţumiţi» (I. Tesal. IV. 16, 18).

După «Faptele apostolilor» întreaga predică a ucenicilor este o propoveduire a Invierii lui Isus. «Pe El l-a înviat Dumnezeu şi l-a mântuit de durerile morţii, căci a fost fără de putinţă să fie El ţinut în ghiarele morţii... aceasta o mărturisim noi cu toţii» astfel sună cuvântarea primă a sf. apostol Petru către popor. Fariseii şi cărturarii persecutau pe învăţăcei «fiindcă ei au propoveduit învierea lui Isus din morţi». «Cu mare putere au mărturisit apostolii învierea Domnului» astfel cetim ceva mai departe: «Pe El l-a înviat Dumnezeu a treia zi şi nouă, cari am mâncat şi am beut împreună cu El, ni s'a descoperit» aşa propovedueşte Petru în casa lui Corneliu. Credinţa în descoperirea vieţii dumnezeeşti şi vecinice întru persoana lui Isus este sâmburele întregei concepţii şi a propoveduirii Pauline. Iar el nu află nici o contrazicere între aceia şi a celorlalţi apostoli. Capitolul al XV din Ep. către Corinteni şi scrierile lui Ioan sunt cele mai mult grăitoare documente despre bucuria învierii, despre descoperirea vieţii vecinice la primii părinţi. In Evanghelia IV-a cuvintele lui Isus despre «viaţa de veci» pe care o vor avea ceice cred în Isus; despre «apa vie» pe care El le-o va da, care va deveni în ei, o fântână de apă, care va isvorî întru viaţa de veci; despre pânea vieţii; celce o va mânca, va avea viaţă vecinică; făgăduinţa: «va veni ceasul şi acum este, când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu; iar cei ce-l vor auzi, vor învia;» foarte puternic răsună cuvântul lui Ioan: «Eu sunt învierea şi viaţa», — mai departe cuvintele sărbătoreşti ale învierii: «Eu sunt cel dintâi şi cel din urmă şi celce trăeşte. Eu am fost mort şi iată eu sunt viu din veci şi până în veci şi am cheile iadului şi ale morţii;» iar într'alt loc: «fi credincios până la moarte şi eu îţi voiu da cununa vieţii». In urmă strigătul de bucurie al lui Pavel: «Se va

semâna întru putreziciune şi va învia întru preamărire; se va semâna întru slăbiciune şi va învia întru putere... Moarte unde este acul tău? Iadule unde este biruinţa ta?» Toate aceste cuvinte ne fac, să vedem acel val puternic de adevărată bucurie pornit de credinţa neclintită întru Inviere, în care creştinismul tinăr a trăit, a crescut, s'a întărit şi a biruit lumea toată. Din aceasta credinţă a izvorât prima predică şi fără aceasta credinţă în învierea lui Isus nu s'ar fi putut forma prima comunitate creştină, nu ar exista creştinismul. Aceasta credinţă devine singura putere însufleţitoare în veacurile de grea încercare a creştinismului. Inscripţiile din catacombe respiră aceasta credinţă în viaţa de veci: «vivis, vivas, vive în pace în gloria Dei et in pace Domini nostri». De aceeaş credinţă şi aceeaş însufleţire s'au umplut sfiinţii martiri. «Pe El îl caut, pe Celce a murit pentru noi; după El însetez eu, după celce a înviat pentru noi» scrie Ignatie din Antiochia cătră Romani. Bătrânul Polycarp se roagă pe rug astfel: «Iţi mulţumesc Ţie Doamne, că m'ai învrednicit întru această zi, întru acest ceas, a mă împărtăşi cu păharul Hristosului Tău spre învierea şi viaţa de veci cu trupul şi cu sufletul întru neperirea sfântului Duh». In general rugăciunile sunt pline de mulţămiri pentru viaţa de veci, care s'a dăruit prin Isus Hristos.

Cu biruinţa lui Isus asupra morţii este împreunată propoveduirea învierii şi a vieţii vecinice pentru aceia cari cred în numele Lui. «Eu am îmbrăcat haina nemuririi întru numele Lui» mărturiseşte omul credincios «şi am dezbrăcat vremelnicia prin bunătatea Lui». «Eu am beut din apa cea vie şi Domnul m'a înoit în haina Lui şi m'a pus întru lumina Lui». Credincioşii s'au mântuit «prin apa cea vie, care pururea izvoreşte» aici ne aflăm într'o atmosferă a spiritului Iohanneic, aici pluteşte duhul evangheliei a IV-a şi a «revelaţiei» lui Ioan. Această bucurie se desvoaltă într'o adevărată concepţie de viaţă. Această concepţie se află în forma ei complectă în propoveduirea primilor creştini, desvoltarea ei teoretică şi fixarea ei religioasă se săvârşeşte în veacurile următoare, în scrierile sfinţilor părinţi şi în cultul divin.

Caracteristic este pentru creştinismul primordial *realismul* religios: Fiul lui Dumnezeu se face om, pătimeşte ca un muritor, moare şi înviază. Toate acestea nu sunt numai apariţii, înşelătoare, precum învaţă Docheţii şi alţi gnostici, ci acestea sunt fapte reale. Dacă este aşa, atunci nu poate fi dispreţuit nici trupul, pe care-l îmbracă Isus Hristos, şi în care învie din morţi, şi acesta ia parte la viaţă, căci a luat în sine germenele nemuririi. «Iar acum Hristos s'a sculat din morţi, începătura celor adormiţi s'a făcut. Că precum întru Adam toţi mor, aşa întru Hristos toţi vor învia» (I Cor. XV 20, 22). Din aceasta rezultă rehabilitarea materiei, a trupului; trupul nu mai este un mormânt sau o temniţă a sufletului, ci el devine «un templu al sfântului Duh». De aici rezultă aşteptările atât de aprinse după o «mântuire a trupului», de aici credinţa întru învierea trupească, precum şi propoveduirea atât de însufleţită a acestei învăţături, care a apărut atât de paradoxală faţă de înţelepciunea antică. De aceea o accentuiază atât de mult această învăţătură apologeţii, chiar şi aceia, cari stăteau sub puternica influinţă a filozofiei contemporane, şi cari au încercat să cuprindă concepţia creştină în cadrele înguste ale filozofiei populare atât de străine celei creştine, pentru o spălăcire a caracterului concepţiei creştineşti. Cu toate acestea n'au putut să renunţe la credinţa întru învierea trupului, oricât stătea în contrazicere cu moda filozofică, cu «bunacuviinţă» filozofică şi cu principiile unilaterale ale spiritualismului platonic: căci această înviere a *omului întreg* a fost complexul aşteptărilor religioase ale creştinismului şi aceste aşteptări au fost strâns legate cu învierea trupului şi cu învierea dumnezeescului învăţător. Dumnezeul cel atotputernic este creatorul lumei întregi, deci şi al trupului. Puterea şi stăpânirea lui nu are margini. Conştiinţa creştină nu s'a putut împăca cu starea lumii de până atunci, care zăcea în umbra morţii, n'a putut considera această stare ca definitivă, a crezut în biruinţa viitoare a vieţii, în sfârşitul stăpânirii păcatului şi a morţii, în preamărirea creaturii întregi, în împărăţia vieţii vecinice. Va fi «un

cer nou şi un pământ nou». «Noi ştim, că toată făptura doreşte cu noi şi se cutremură până astăzi. Căci şi făptura este supusă mândriei împotriva voinţei sale... în nădejdea, că şi ea se va elibera din serviciul fiinţei trecătoare întru libertatea fiilor lui Dumnezeu»... «Dumnezeu va fi totul întru toate». Aceste nădejdi ale sf. ap. Pavel au rămas ca principii determinante pentru viaţa religioasă şi pentru credinţa creştinului şi în veacurile următoare, această bucurie a învierii, această încredere a devenit baza concepţiei de viaţă în biserica ortodoxă, ba chiar mai mult — ea formează conţinutul ei cel mai intim şi fiinţa sa cea mai profundă.

Să ilustrăm cu vre-o câteva exemple conţinutul de idei a acestui realism religios, al acestei încrederi fericite, al acestei aşteptări înălţătoare în viaţa bisericii ortodoxe. Intr'un interesant document despre vechea concepţie de viaţă creştină din partea a doua a veacului al doilea — aşa numita «Epistola apostolorum» — autorul dă o eeosebită atenţie învăţăturii despre înviere. Că Hristos într'adevăr a înviat cu trupul — acest adevăr se accentuiază cu o deosebită tărie. «Noi L-am auzit şi L-am atins dupăce a înviat din morţi» spun învăţăceii. Iar într'alt loc spun: «Noi L-am atins şi ne-am convins, că El de fapt a înviat cu trupul». Din faptul, că Fiul lui Dumnezeu s'a făcut om şi a înviat cu trupul urmează făgăduinţa învierii noastre şi a participării la mărirea Lui. «Căci Eu pentru aceea am venit cu trupul — astfel vorbeşte Isus cu învăţăceii — ca şi voi să înviaţi cu trupul întru naşterea a doua cu o haină, care nu va putrezi». «Ceace a murit acum, va învia, ceace a fost bolnav se va însănătoşa, ca prin aceasta să se preamărească Tatăl meu. Ceeace a făcut El mie, voiu face şi eu vouă, cari credeţi întru mine».

Ireneu susţine cu mare însufleţire învierea trupului, rehabilitarea materiei, împotriva Gnosticilor. Căci cum va putea putrezi trupul, care prin sfânta cuminecătură a primit trupul şi sângele lui Hristos! «Trupul nostru, care a primit taina sfintei împărtăşiri nu mai este muritor, ci are nădejdea învierii... el va învia

la timpul său». Hristos este al doilea Adam, Adam cel nou: «El a deșteptat în sine pe omul căzut» și a luat trup «ca să dovedească învierea trupului». Mântuirea este «rușinarea morții» și darul lui Hristos este viața de veci. Cu o putere extraordinară propoveduește Tertulian, la sfârșitul veacului al doilea, cinstea înaltă a trupului și învățătura învierii. «Fiducia Christianorum — resurrectio mortuorum». «Nădejdea creștinilor este învierea morților».

Astfel își începe scrisoarea sa renumită «De resurrectione carnis». Tertulian desvoaltă o argumentare temeinică, plină de temperament și puterea convingerii. Crearea omului «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu» nu se refere numai la suflet, ci și la trup, căci chipul lui Hristos, carele s'a întrupat, are și trup. Sufletul împreună cu trupul se ostenește și suferе, deci trebue să fie și preamărit împreună. El ia parte și la împărtășirea cu sf. Taine, el se hrănește cu trupul și sângele lui Hristos, el este deci o «soră» a trupului lui Hristos.

De aceleaș idei, de aceleași sentimente sunt străbătute scrierile sfinților părinți. La Atanasie cel mare vedem într'o formă foarte clară cum aceste idei sunt adunate ca niște raze într'un focar Căci în acest punct zace sâmburele adevărat, aici se află rădăcinile evlaviei lui; el se simte neîncetat răpit de marea minune a mântuirii de moarte, de putreziciune și de păcat, de înoirea neamului omenesc și sufletul lui se umple neîncetat de bucuria învierii. Îndeosebi cunoscut este cuvântul lui: «Dumnezeu s'a făcut om, ca să se dumnezeiască (omul)». «Da, de fapt — așa scrie în epistola de Paști către parohia lui din Alexandria — îmbucurătoare este aceasta biruință asupra morții, care ne-a dat nouă nemurire prin trupul Domnului. Căci dacă El a înviat și noi vom învia, și trupul lui, care nu s'a putrezit, va fi chezășia nemuririi noastre». Pentru aceasta «prăznuește toată făptura, fraților, și toată suflarea laudă pe Domnul — după cuvântul psalmistului — pentru înfrângerea dușmanului. Căci mântuirea noastră s'a făcut». Această bucurie a învierii are valoare și când omul este îngrijorat; căci ea nu poate fi suprimată, ea luminează și în persecuție, în exil și în strâmtoare. Căci moartea

este acum învinsă, înlăturată, nimicită; ea nu ne mai poate înfricoşa. «Căci precum moartea prin om şi-a câştigat putere asupra omului, aşa făcându-se Cuvântul lui Dumnezeu om, s'a săvârşit înfrângerea morţii şi învierea trupului. Acum nu mai murim, ca ceice au fost osândiţi, ci aşteptăm, ca ceice vor fi deşteptaţi, învierea». Aceeaş filosofie a mântuirii şi a învierii — însă mai sistematic desvoltată — o găsim la Gregorie de Nissa. «Dumnezeu s'a împreunat cu făptura noastră — scrie acesta — ca făptura noastră prin împreunarea cu Dumnezeu, să se divinizeze, să se mântuiască de moarte, să se elibereze de robia vrăjmaşilor; căci învierea lui din morţi pentru neamul muritor este începutul învierii spre viaţa de veci».

Tot astfel sf. Părinţi din veacul al IV-lea, Ioan Chrisostomul şi Efrem Sirul, cari — îndeosebi Ioan Chrisostomul, — au lăsat urme neperitoare în viaţa bisericii ortodoxe, propoveduesc cu un foc sfânt, cu un avânt fără seamăn bucuria învierii, biruinţa vieţii asupra morţii. Chrisostom comentează cu profunditate pe sf. ap. Pavel. In omilia sa «Despre învierea morţilor» ia ca punct de plecare cuvintele sf. ap. Pavel din Ep. II Cor.: «Noi nu voim să fim desbrăcaţi, ci îmbrăcaţi, ca astfel, ce este muritor, să fie înghiţit de viaţă». «Acestea sunt cuvinte — spune Chrisostom — prin cari uzurpătorii făpturii trupeşti vor fi complect zdrobiţi. Căci Pavel zice: «Noi nu voim să ne desbrăcăm de trup, ci de putreziciune, nu de trup, ci de moarte. Altceva este trupul, şi altceva putreziciunea; altceva este trupul, şi altceva este moartea. Putrezitor este trupul, dar nu este putreziciune, muritor este trupul, dar nu este moarte. Mai mult este trupul o lucrare a lui Dumnezeu; putreziciunea şi moartea s'au născut numai în urma păcatului. Eu voiesc să desbrac zice Pavel — ceeace-mi este străin, nu ceeace-mi este propriu. Nu corpul ne este străin, ci putreziciunea. Pentru aceea zice: «Noi nu voim să fim desbrăcaţi de trup, ci să îmbrăcăm trupul cu nemurirea, ca astfel cel muritor să fie înghiţit de viaţă». Astfel nu vorbeşte nici decum despre nimicirea trupului, ci despre nimicirea morţii şi a putreziciunii.

In cuvinte pline de înţeles propovedueşte sf. Ioan Gură de aur credinţa întru învierea trupului în interpretarea capitolului XV din I Cor. «Cum să nu învieze morţii? Dacă ei nu ar învia, pentruce ar fi înviat Hristos? Pentruce a venit Hristos? Pentruce a luat El trup dacă n'a avut intenţia să învieze trupul? Căci El n'a avut nevoe de aceasta, ci a făcut-o pentru noi».

Cu aceeaş căldură şi însufleţire propovedueşte bucuria învierii şi a glorificării trupului Efrem Sirul în imnurile sale: «Voinţa Creatorului — zice el despre trup — va aduna ţărâna, o va înoi şi va face din ea templul măririi; va introduce pe alesul său, sufletul, în casa miresii şi-l va mângăia; şi trupul plin de tristeţa iadului se va bucura şi cel desnădăjduit va striga de bucuria făgăduinţei, iar trupului, de care cei nebuni au desnădăjduit, i se va face mare milă. Picioarele lui legate vor umbla în raiu... ochii lui închişi se vor deschide şi vor vedea pe luminătorul a toate. Gura lui tăcută va vorbi iarăş.

„Şi trupul, care a fost putred va străluci întru mărire. Iar Adam şi dacă numai trăieşte, de Tine a fost creat, ca să trăiască; pentru aceasta vei înoi templul lui, care s'a prefăcut întru ţărână. A fost un spectacol covârşitor, când dintru înălţimea Ta luminată Te-ai coborât întru întunecimea pământului. Inomenirea Ta a fost mult mai înaltă decât zidirea lui Adam, căci nu numai că ai creat ţărâna, dar o ai şi îmbrăcat.... Imbucură trupul cu sufletul, redă însă sufletului trupul, ca bucuria lui să fie deplină împreunându-se după despărţire. Adu sufletul ca să intre în casa sa, şi în locuinţa lui să lumineze lumina păcii. Trup a îmbrăcat unul născut Fiu al lui Dumnezeu şi l-a folosit ca pe un văl al măririi. Mirele nemuritor a strălucit în aceasta haină. De-ar deveni asemănătoare vestmintele oaspeţilor, cu ale Lui vestminte!»

Aceasta bucurie înălţătoare a sf. Părinţi a primit expresia cea mai sublimă în acea predică minunată a sf. Ioan Gură de aur, care până azi se citeşte în biserica ortodoxă în noaptea Invierii:

«Pentru aceasta intraţi toţi întru bucuria Domnului

nostru. Şi cei dintâi şi cei de al doilea luaţi plata. Bogaţii şi săracii împreună dănţuiţi. Ceice v'aţi înfrânat şi cei leneşi, cinstiţi ziua; ceice aţi postit şi ceice n'aţi postit, veseliţi-vă astăzi. Masa este plină, ospătaţi-vă toţi. Viţelul este mult, nimenea să nu iasă flămând. Toţi vă îndulciţi de ospăţul credinţei; toţi luaţi bogăţia bunătăţii. Nimenea să nu plângă pentru sărăcie, că s'a arătat împărăţia cea pentru toţi. Nimenea să nu se tânguească pentru păcate, că iertare din mormânt a răsărit. Nimenea să nu se teamă de moarte, că ne-a slobozit pe noi moartea Mântuitorului. Stinsu-s'a pe dânsa cela ce a fost ţinut de aceia. Prădat-a iadul cela ce s'a pogorât în iad. Amărâtu-l-a pe El, fiindcă a gustat trupul lui. Şi aceasta mai înainte apucând Isaia a strigat: Iadul zice, s'a amărât întâmpinându-Te pe Tine jos; s'a amărât că s'a stricat, s'a amărât că s'a batjocorit; s'a amărât că s'a omorât, s'a amărât că s'a surpat, s'a amărât că s'a legat. A luat trup şi de Dumnezeu s'a lovit. A luat pământ şi s'a întimpinat cu cerul. A luat ce a văzut şi a căzut întru ce n'a văzut. Unde-ţi este moarte boldul tău? Unde-ţi este iadule biruinţa? Sculatu-s'a Hristos şi tu te-ai surpat. Sculatu-s'a Hristos şi au căzut dracii. Inviat-a Hristos şi se bucură îngerii. Inviat-a Hristos şi viaţa vieţueşte. Inviat-a Hristos şi nici un mort nu este în groapă. Că Hristos sculându-se din morţi, începătura celor adormiţi s'a făcut. Aceluia este slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin!»

(După «Ostkirche u. Mystik» de N. v. Arseniew). **Dr. N. Terchilă.**

Probleme actuale.

Din nou spre sclăvie?

Legile romane, nu recunoşteau nici efectele nici caracterul căsătoriei sclavilor. Sclavele nu puteau fi mame, fără voia stăpânilor. Ce concepţii odioase! Puteau fi însă prostituate. In calitatea aceasta, prostituatele dintre sclave se vindeau în pieţele imperiului — în Alexandria, Roma, Antiohia, Sybaris etc., — cu preţuri foarte mari.

De pacostea aceasta lumea a fost scăpată, mulţumită învăţăturii Mântuitorului.

Femeii ca soţie, femeii ca mamă, femeii ca înger de mângăere, femeii ca zămislitoare a vieţii umane, i s'a dat în creştinism toată cinstea. Stând în afară de lupta pentru existenţă, femeia singură aproape pe lumea lui Dumnezeu, a rămas depozitara sentimentelor de solidaritate umană. Chiar dacă în starea ei de incultură, sau de inferioritate ca putere fizică şi spirituală, a fost subordonată bărbatului, ea — femeia — dacă nu poate înălţa viaţa casnică, o poate însă înfrumseţa.

„Viaţa casnică poate fi cu adevărat un post de odihnă, contra furtunilor şi primejdiilor lumei. Dar pentru a ne-o asigura, nu trebue să ne mulţumim numai a o zidi cu intenţii bune, ci trebue s'o facem veselă, prin seninătatea noastră" [Lubbock].

Lumea frivolă, lumea sprinţară, lumea lăpădată de lege, lumea spurcată — ierte-mi-se cuvântul — a bolşevismului râvneşte par'că, să ia locul vieţii familiare creştine.

De mult încă filozofia lui Nietzsche preconiza fericirea căsniciei în următoarea frază lapidară: „Fericirea bărbatului, se numeşte: *eu vreau;* fericirea femeii, se numeşte: *el vrea»*.

Fermentul disoluţiei familiei intrat în alcătuirea socială bolşevică, a dus la desfiinţarea căsătoriei religioase şi pedepsirea cu moarte a preoţilor, care ar contraveni dispoziţiilor sovietice. Iar mai pe urmă, la nesocotirea orişicărei legături sociale prin uşurinţa cu care se desfac legăturile dintre bărbat şi femee, pe baza unei simple declaraţii la sovietul local. O, şi dacă n'ar vedea roiurile de albine care, roesc, nu din dorinţa şi plăcerea pribegiei, ci dintr'o sfântă şi plină de iubire datorie de înmulţire şi susţinere a neamului.

O, de-ar înţelege că legătura animală dintre bărbat şi femee nu e totul în căsnăcie. Luisa, devenită în 1851 soţia lui Froebel, — care era de 69 ani — deşi era cu 33 de ani mai mică decât soţul

ei, totuşi, prin taina cununiei religioase, s'a cimentat „unirea profundă a celor două suflete închinate aceluiaş ideal: creşterea copiilor".

Cum putea soţia lui Carlyle, să fie robită filozofiei soţului ei, dacă în viaţa ei s'ar fi condus de lozinca: *el vrea.* Şi totuşi, scriitorul Beza ne citează din Carlyle: „Partea trupească mi se părea aşa de puţin, n'aveam idee că poate să însemne mult pentru ea", pentru soţie.

Ce au zis alţii şi ce cred alţii cu privire la căsătorie n'ar fi atât de interesant, dacă şi la noi nu s'ar desprinde din marele întreg al vieţii, sfărmiturile imorale ale concepţiilor diverşilor scriitori şi conferenţiari.

Talmudul — zice Dr. Paulescu — nu recunoaşte dreptul neevreilor la familie.

Scriitorul Sanielevici — mi se pare matematecian — este un produs al concepţiilor talmudice. Auziţi-l ce sfaturi dă printr'o lucrare literară, pe care am citit-o acum 10 ani:

«*Monogamia este o instituţie, profund imorală, fiindcă aproape nimeni n'o respectă,* iar dintre ceice nu păcătuesc contra ei, mulţi se simt solidari cu alţii, cari au păcate mai grele. Jean Paul, deşi romantic de frunte, a biciuit cu toată asprimea unui bun simţ înăscut romantismul exaltat al femeilor burgheze dela 1800, care, în căutarea pasionată a sufletului înrudit se măritau şi se despărţiau de mai multe ori, în modul cel mai aventuros".

Adecă pentru dl Sanielevici, starea de păcat trebue să fie ceva firesc — à la bolşevici, à la paseri, patrupede etc. — iar starea socială familiară o „instituţie profund imorală".

Ceeace m'a făcut să mă întreb îngândurat: «*Din nou spre sclăvie?*» este informaţia pe care a strecurat-o Universul:

„Zilele acestea a sosit în capitală o doamnă Michaelis, angajată să conferenţieze în faţa publi-

cului nostru. D-na Michaelis are concepţii atât de ciudate, asupra actului căsătoriei, cât şi asupra relaţiunilor sociale şi mondene, încât ele frizează imoralitatea. Din cauza aceasta, autorităţile ţării sale au interzis d-nei Michaelis să vorbească în public.

Cu toate acestea autorităţile noastre au găsit de cuviinţă să permită ţinerea acestor conferinţe publice, prin care *se urmăreşte* — sub pretextul modernismului — *desagregarea socială, extinderea libertinajului şi a imoralităţii, slăbirea organizaţiei familiare.*

„Dacă autorităţile în drept, nu-şi fac datoria, o să fie necesară intervenţia energică a publicului în asemenea cazuri".

Ştim că agenţii răului, lucrează în ascuns şi fără ştirea noastră.

Ştim că fiecare om nu face binele, pe care-l voeşte, ci face răul, pe care nu-l voeşte [Rom. 7, 19] şi ca atare — *în rău* — n'avem nevoie de dascăli.

Cum dar s'a putut da voie unei expatriate moral din ţara sa, să-şi desfăşoare planul satanic al libertinajului său în urechile tineretului nostru?

Ni se pare că suntem prea tari?

Tărie-i aceasta că numai într'un an, 1925, am avut 8000 de divorţuri, din care 5388 numai la ţară?

Tărie-i aceasta că avem celibatari şi prin sate, că legea examenului medical la căsătorie nu s'a făcut, că prin oraşe casele de prostituţie sunt pline, că tinerii au case de întâlniri? ş. a.

Ne trebue un cutremur moral. Bogdan cel Chior — fiul lui Ştefan Vodă, — a avut nenorocul să-i fie călcată ţara de Tătari chiar în ziua nunţei.

Ca să fim scutiţi de astfel de neplăceri, trebue să nu privim înapoi spre sclăvia ruşinoasă a sensualismului, ci spre zenitul moral al creştinismului familiar, singurul, care poate asigura viitorul naţiilor.

Econom **A. C. Cosma.**

MIŞCAREA LITERARĂ.

Kirchengeschichte von *Dr. Sebastian Hahn,* prof. am Gymnazium in Konstanz [Katholische Religionslehre für Schule und Leben in 5 Teilen, 2 Teil] Mit 11 Bildertaffeln und eine Karte VIII u. 1645. Fr. i. Br. 1927, Herder. M. 3·80.

Mai mult poate decât aiurea, într'un manual de şcoală secundară autorul trebue să spună mult — în puţine cuvinte. Materia trebue să fie concentrată şi expusă concis.

Cartea profesorului Hahn întruneşte aceste calităţi esenţiale, deaceea şi este în stare să ne dea în nu mai mult de 164 pagini o privire complectă asupra desvoltării Bisericii catolice până în zilele noastre.

Fireşte, interesul catolic e subliniat pe fiecare pagină. In general asta încă n'ar trebui să implice lipsă de obiectivitate istorică. In cazul nostru însă o implică.

Totuşi cititorul cărţii se va alege pe lângă altele cu o învăţătură formală: cum se zideşte un manual de şcoală secundară.

*

Die Gemeinschaftsgedanke im Vater unser von *Anton Worlitscheck,* Stadtfarrprediger in München, Vorträge. VI u. 100 S. Freiburg i. Br. 1927. Herder. M. 2·40.

Neasemănata sinceritate de simţire şi bogăţie de idei ce cuprinde Rugăciunea domnească a ispitit pe mulţi şi i-a îndemnat s'o tâlcuiască în studii dintre cele mai interesante. Totuşi interpretările omiletice ale Rugăciunii domneşti — îndeosebi la noi — sunt puţine la număr. Tocmai pentru acest motiv cartea entuziastului predicator dela München este una dintre cele mai utile lucrări. Ea ne scoate la lumină, cu o magistrală iscusinţă, ideia socială care se desprinde din „Tatăl nostru".

Este foarte adevărat că Evanghelia lui Hristos, inclusiv Rugăciunea domnească, nu cuprinde direct un program social. Incontestabil însă că ea îl vizează: Prin sfinţirea sufletului omenesc la sfinţirea societăţii umane!

Acest adevăr tinde să-l lămurească şi cartea părintelui Worlitscheck.

Iată, de-o pildă, ce se zice la pagina 61 a cărţii, despre problema „pâinii" pe care o cerem zilnic în Rugăciunea domnească:

„Problema pâinii" nu se va deslega decât împreunând elementul *real,* economic, al vieţii cu cel *ideal,* numai armonizând interesele pâinii pământeşti cu interesele pâinii cereşti, numai învăluind idealul economic în idealismul cre-

ştin. Idealurile creştine au o deosebită importanţă şi pentru ordinea economică. O spunem zilnic în rugăciunea „Tatăl nostru", prin cererea: „Pânea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi". *Prof. N. Colan.*

*

Comentariul asupra epistolei Sf. Apostol Pavel către Evrei de *A. F. Maunoury*, canonic de Séez. Prelucrare de Pr. *G. F. Ciauşanu*, prof. de seminariu. „Scrisul Românesc" Craiova 1926. Pag. 216. Preţul 50 Lei.

Fiindcă lucrările exegetice originale apar aşa de greu — ne bucurăm şi de traduceri şi prelucrări. Prelucrarea părintelui Ciauşanu ne bucură îndeosebi, pentrucă se referă la una dintre cele mai importante cărţi ale Noului Testament şi pentrucă această prelucrare e făcută cu considerare la condiţiile şi nevoile noastre intelectuale.

Vreau să spun: Păr. Ciauşanu alege din lucrarea canonicului Maunoury numai ceeace e de interes pentru cititorii noştri — preoţi sau mireni, de o potrivă — numai „lamura convingerilor" religioase, eliminând din comentariul prelucrat „tot balastul de erudiţie teologică sau filologică", ce ar îngreuia citirea cărţii.

Nici textul epistolei tâlcuite nu e pur şi simplu transcris din vr'o ediţie românească a Noului Testament, ci îndreptat, pe ici pe colo, sau „stilizat" din nou, cum zice traducătorul în precuvântarea sa, după postulatele limbii româneşti de astăzi.

Fericită ca ideie şi ca realizare, lucrarea părintelui Ciauşanu e vrednică de toată lauda. Oricine va căuta să pătrundă în înţelesul adânc al gândurilor pauline cuprinse în Epistola către Evrei va putea consulta cu deplină încredere comentarul de care vorbim: mintea i se va lumina şi sufletul i se va întări. *N. Colan.*

CRONICĂ.

Tot din Polonia. In cronica externă a numărului din urmă al revistei noastre am vorbit despre unele evenimente caracteristice din viaţa bisericească a Poloniei.

Informaţii recente vin să ne confirme constatările de până acum şi să ne inspire tot mai temeinice nădejdi în izbânda ortodoxiei chiar şi în state de o fizionomie pronunţat catolică.

In pragul Crăciunului din anul 1926 au trecut dela uniţi la ortodocşi arhimandritul Filip Morozov şi încă un preot. In acelaş timp aceeaş trecere au făcut-o două sate

întregi. Dar, ca şi la noi, cu toatecă trecerile la ortodoxie se petrec în masă, uniţii deţin pe mai departe bisericile, chiar când într'un sat nu rămân decât într'o infimă minoritate. Conducerea bisericii ortodoxe se luptă din răsputeri să câştige, pe cale legală, locaşurile sfinte pe seama uniţilor trecuţi la ortodoxie.

Dreptatea acestora este cu atât mai evidentă, cu cât cele mai multe biserici pentru cari se duce lupta au fost biserici ortodoxe. Ezact ca la noi.

*

† **Ottokar Prohászka.** Episcopul catolic Ottocar Prohászka a fost una dintre cele mai proeminente figuri din sinul bisericii catolice ungureşti şi unul dintre puţinii scriitori bisericeşti a cărui faimă a trecut hotarele patriei sale. Câteva din cărţile lui au fost traduse în mai multe limbi europene. Autorul a adâncit în ele ca predilecţie texte din Sf. Scriptură.

Episcopul Prohászka a fost şi un mare predicator. Elocvenţa cu care vorbia i-a sporit faima întemeiată pe erudiţia şi disciplina unei vieţi trăită discret, distins.

Cu o resemnare creştinească a îndurat şi „indexul" cu care l-a gratificat Roma.

Celce a trăit pentru Hristos, a murit propoveduind. Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii.

*

O monstruozitate: Concordatul. Din nenorocire problema este pusă din nou la ordinea zilei: Ziarele anunţă că guvernul e hotărât să încheie un concordat cu Vaticanul. După unii semnarea acestui concordat ar fi o chestiune de câteva zile. Asta e de-adreptul tragic.

Noi ne-am spus — în repeţite rânduri — cuvântul nostru cu privire la problema concordatului. Clar şi categoric. N'avem nimic nici de adăogat nici de retractat: Nu ne trebue concordat — nici bun, nici rău! Fiindcă şi cel bun — e rău — pentru biserica noastră şi, deci, pentru statul nostru.

Din concordate n'a câştigat decât catolicismul şi n'au pierdut decât statele şi bisericile necatolice. Pretutindeni şi totdeauna. Asta e lecţia istoriei.

Statul are dreptul şi datoria să-şi precizeze el singur fără amestecul vr'unei puteri din afară raportul său faţă de singuraticile culte, inclusiv cel catolic. Acesta n'are nici un fel de drept să-şi revendice privilegii.

Raportul acesta se precizează în legea generală a cultelor, pe temeiul prevederilor constituţionale. Un concordat împotriva prevederilor constituţionale este o imposibilitate, iar unul care copiază ori lămureşte numai prevederile constituţionale — este o inutilitate.

Asta e concluzia minţii sănătoase.

In orice caz, chiar dacă, din păcate, s'ar gândi cineva la concordat, acestuia trebue să-i premeargă legea generală cultelor. Căci nici un concordat nu poate cuprinde alte dispoziţii decât cele prevăzute în legea cultelor,

Nerespectarea acestei logice ar constitui un act de anticonstituţionalism.

Noi nu-l dorim în defavorul nimănui. Dar nu-l dorim mai ales în defavorul bisericii ortodoxe, care, prin suferinţe de veacuri a fost scutul şi pavăza neamului nostru şi şi-a dat cu o jertfelnicie fără seamă tot concursul său la zidirea scumpei noastre patrii întregite.

In special concordatul aşa dupăcum e alcătuit în proiect este de-adreptul o monstruozitate. Dacă va fi nevoie — noi n'am dori-o — vom reveni, lămurind şi motivând acest calificativ care unora li se va părea prea aspru. *Neculce.*

Note şi informaţii.

„Universul" din 15 April a. c. anunţă, că ministerul cultelor a dat încuviinţarea legală pentru înfiinţarea şi funcţionarea unui institut biblic adventist la Diciosânmărtin (jud. Târnava mică). Până aici nimic extraordinar. Aceeaş ştire anunţă că în această şcoală se vor pregăti viitorii predicatori adventişti. Aici ne oprim o clipă: căci aceeaş ştire adaogă că elevii acestei şcoli vor propovedui, afară de învăţăturile biblice [schimonosite în chipul cel mai arbitrar] şi catehismul bolşevic. Dovadă, că un predicator adventist a fost în stare să-şi întreţină „fraţii" într'o recentă adunare dintr'o casă de rugăciune — nu importă de unde — cu următoarea predică: „Conferinţa de pace vrea linişte! Apoi vă întreb eu, fraţilor, liniştea ori furtuna ne e mântuitoare? Furtuna! Priviţi spre răsărit, acolo s'a şi ridicat furtuna! Uşile bisericilor se clatină, vremea ne favorizează, furtuna socială va trece prin toate straturile sociale, străbătând în toate colţurile lumii. In toate părţile se răscoală oamenii. O furtună din afară trebue să vină ca să poată începe şi răsvrătirea dinlăuntru, căci ce poate unul împotriva mulţimii? Iar atunci când va veni furtuna, ce ne va putea uni? Patria? Nu!"

Nu ştim dacă acest pasaj va fi luat direct din catehismul ce se va preda la institutul biblic baptist din Diciosânmărtin. Probabil că da. Ba nu e esclus să fie amplificat şi precizat.

Noi am fost perfect edificaţi — şi fără mărturia de mai sus — în ceeace priveşte catehismul religios şi social

al sectarismului de toate nuanţele. Rămâne ca şi autoritatea politică să se edifice şi să purceadă în consecinţă. Nu ne îndoim că o va face, pentrucă i se vor mai îmbia grabnice şi numeroase ocazii. Nu de alta, dar altfel se va pomeni mâine-poimâine *subvenţionând* „institute biblice" cari sapă groapa statului român pentru care — ierteni-se vorba! — nu ştim să se fi jertfit prea mulţi „iluminaţi" de provenienţă americană...

*

Unele reviste din capitală au anunţat — nu ştim din ce izvor de informaţii — moartea I. P. S. Mitropolit Vasile din Ierusalim. Avem deosebita bucurie de a rectifica această ştire anunţând pe iubiţii noştri cetitori că I. P. S. Sa Mitropolit Vasilie se găseşte la reşedinţa sa din Cetatea sfântă şi anume în perfectă sănătate.

*

Setea de cultură religioasă a credincioşilor noştri şi entuziasmul misionar al luminătorilor lor s'a vădit şi în postul sf. Paşti din anul acesta — mai mult decât anii precedenţi. Afară de activitatea obicinuită în această direcţie a organizaţiilor preoţeşti Societatea naţională ortodoxă a femeilor române a organizat conferenţe şi concerte religioase aproape în toate centrele mari ale Ţării.

Asistenţa a fost numeroasă pretutindeni. Facem această constatare îmbucurătoare şi de bun augur — îndeosebi pentru sceptici, desnădăjduiţi sau bârfitori.

*

Veşti îmbucurătoare ne-aduce săptămânal revista eparhiei Aradului „Biserica şi Şcoala" despre curentul de revenire la adevărata credinţă ortodoxă a celorce — ispitiţi de „apostolii" de provenienţă şi profesiune dubioasă — apucaseră pe căi rătăcite.

In eparhia Aradului sectarismul religios se încuibase de-abinele. Pe urma propagandei înţelepte şi entuziaste iniţiate de P. S. episcop Grigorie prin broşuri lămuritoare şi prin propoveduire în graiu viu însă el a întrat într'o fază de vădit regres.

Dumnezeu să binecuvinte şi pe mai departe cu roduri bogate ostenelele bunilor păstori dela Arad.

*

Guvernul ţării a hotărât să simplifice problema serbătorilor naţionale concentrându-le pe acestea într'o singură zi: 10 Maiu. Ideia era mai veche, realizarea ei însă vine abia acum — dacă va veni.

Ca orice simplificare, îşi are şi aceasta avantagiile şi desavantagiile ei. Nu le discutăm. In general credem că se face un lucru bun. Prin urmare sântem, când e vorba